

Слово про Підзирайла Миколу Степановича

виголошене його дружиною Підзирайло (Фурта) Надією Василівною
на науковому семінарі, присвяченому його пам'яті,
з нагоди 75-річчя з дня народження Підзирайло Миколи Степановича

17 грудня 2009 року

м. Львів,

Львівський національний університет імені Івана Франка,
фізичний факультет

Микола Степанович Підзирайло народився 16 жовтня 1934 року в селі Біличі Старосамбірського району Львівської області.

Мати – Підзирайло (Кость) Катерина Михайлівна, 1905 року народження, батько – Підзирайло Степан Миколайович, народився у 1902 році.

Це була багатодітна селянська сім'я була, у якій виховувалося семеро дітей: троє синів та четверо доньок (ще троє діток померли маленькими).

Пізніше Микола Степанович розповідав сімейну легенду про походження прізвища. За його словами, в давнину його предки по батьківській лінії були дозорцями, «підзирайлами», в обов'язки котрих входило спостерігати, чи не нападає ворог, і повідомляти громаду про небезпеку.

Рання поезія Дмитра Павличка дуже точно говорить, ніби про Миколу Степановича:

Я син простого лісоруба
 Гуцула (*бойка - П.Н.*) із Карпатських гір.
 Поклали край його здоров'ю
 Зарібки по лісах чужих.

А мати гарувала гірко
 Від темноти до темноти,
 Щоб нас, малесеньких семірко,
 Нагодувати й одягти.

Західна Україна, 20-30 роки, наростаюче безробіття, безгрошів'я. Батьки одружилися в 1928 році. Через рік народилася донька Павліна. У 1930 році батько поїхав до Франції на заробітки, залишивши дружину з маленькою донечкою на своїх родичів. Через три роки він повернувся, і в 1934 році народився старший син Микола.

Це була осінь 1934 року. Про своє народження Микола Степанович згадував потім словами поета:

Мені приходять телеграми,
 Мені сповнилось двадцять п'ять.
 Нічого лиш нема від мами,
 Та їй не будем дорікати.

Вона не пам'ятає дати,
Лиш пам'ята, що восени
Вродився я, коли копати
Картоплю з батьком йшли вони.

Вона не плакала нітрішки,
Кусала з болю кулаки.
Тверда земля була за ліжку,
Шорсткий киптар – за пелюшки.

Мене поклали на солому
В якийсь чужий багацький віз,
І батько мій мене додому
Разом із матір'ю відвіз.

Я поздоровив нині маму.
О, скільки буде вдома втіх!
Послав листа і телеграму,
Я дякував за все, як міг.

За те, що взяв від неї вдачу:
Як радість – всю до дна доп'ю,
Як горе – хоч убий не плачу,
Зневірі слова не даю.

За те, що я не мерз в морози,
У школу йшов – хай між панят,
За те, що я не випав з воза,
Літ рівно двадцять п'ять назад.

Про свою маму Микола дуже тепло згадував. Зовсім маленькою вона разом із своїм братом Степаном залишилася сиротою і виховувалася в дядька. Школу не відвідувала, була неписьменною, але дуже розумною, роботящою жінкою. Мама мала великий авторитет серед односельців, бо знала лікувальні лісові трави, допомагала жінкам народжувати дітей, тобто була сільським лікарем-самоуком, акушеркою.

Спогади з раннього дитинства.

Микола любив майструвати з батьком, сам робив собі санки, лижі, навіть велосипед, правда без педалей і передачі ... Допомагав по господарству, чистив картоплю, пас коней. В тривожні воєнні та повоєнні часи, коли по наших селах

лютували загони НКВС, діти з матір'ю ховалися у лісі. Маленьких мати несла в плахті на плечах, старших Микола і Павліна вели за руки пішки.

У 1946-47 роках недалеко від їхньої хати, яка знаходилася майже на краю села, між селами Біличі та Смеречна відбувалися бої між воїнами УПА та бойовиками НКВС, в одному із таких нерівних боїв загинули й односельці Миколи Степановича. Він пам'ятав ці події усе своє життя.

Початкову школу відвідував у селі Біличі. Середню освіту продовжував у місті Хирів, до якого щоденно ходив по 10 кілометрів пішки в один бік, і стільки ж назад. Взимку – на змайстрованих ним самим лижах.

Одного дня 1947 року, 13-річний Микола, вертаючись зі школи, здалеку побачив стовп зловіщого диму. Біг вверх, передчуваючи велику біду. Погані передчуття справдилися – згоріла їхня хата і все майно, яке сім'я важкою працею наживала впродовж років. Це було настільки велике пережиття, що, згадуючи цю подію згодом, Микола Степанович, дорослий чоловік, плакав... Одяг, привезений батьком ще із Франції, книги видавництва «Просвіта», які завжди купував батько, реманент – все згоріло... З особливою розчуленістю Микола Степанович оповідав, як розбираючи залишки пожежі, знайшов свій обгорілий піджак, а в ньому залишки хустинки, вишитої бісером, яку подарувала йому на святі дівчинка. Такий у них був звичай... Розсіпані обгорілі намистинки назавжди вкарбувалися йому у пам'ять.

Такою нелегкою була доля цієї сім'ї. Вони починали життя заново. Разом із батьком Микола звозив дерева з лісу і вони будували нову хату, яка стоїть і донині, відремонтована по-новому, і зараз там живе сім'я середнього брата Омеляна, його дружина, син з невісткою та внучки.

У 1948 році, навесні, у тимчасовій хатинці (бо нова ще не була закінчена) народжується наймолодша сестра Миколи – Наталія.

В той ранок босим я прибіг до школи,
А вітер сніг приніс – не знать відкіль.
В похмурий день роїлись білі бджоли,
Ішла зима з гуцульских бідних піль.

Дзвонив дзвінок. Скінчилися уроки.
Вертався я додому босоніж.
Здавалось, не хвилини – цілі роки
Я йшов, ступаючи з ножа на ніж.

Завершував середню освіту Микола Степанович у місті Старий Самбір, де жив у родичів. Вчився на «відмінно», з математики і фізики дуже успішно. Однокласники згадували його, як доброго товариша, який завжди допомагав у навчанні. У 1952 році закінчив школу, випуск був не дуже чисельний. Через 20 років, у 1972 році, Микола Степанович зорганізував зустріч своїх однокласників, знайшов стареньких вчителів математики і фізики.

Того ж таки 1952 року Микола Степанович вступив до Львівського державного університету імені Івана Франка на фізико-математичний факультет. Спеціальність вибрав самостійно. У його записній книжці, яка, на жаль, не збереглася, я знайшла якомсь запис про цю подію. Він був дуже гордий з того, що став студентом університету, «адже тут вчився наш геній Іван Франко». Микола любив поезію Івана Франка. Пізніше задавав нашим дітям вчити напам'ять його найвідоміші поезії: «Я син народу, що вгору йде..», «Пісня і праця», пролог до поеми «Мойсей».

Вже тоді, юним студентом, він напевно поставив собі за мету:

В твоєму університеті
Я вчусь тепер, народе мій,
Так дайте же в молодому злеті
Мені підняти вище мрій.

Народе мій, ясна любове,
Ти волю лиш яви свою –
Поклич, а серце вже готове
За тебе згинуть у бою!

Студентські роки 1952-57 роки. Життя в гуртожитку.

З перших курсів і пізніше Микола старанно вчився, і його, як дисциплінованого і сумлінного студента призначають старостою курсу. В той час

студентам матеріально жилося дуже тяжко. Стипендія невелика, допомога з дому – мізерна, бо вдома малі діти. Він розповідав, як вони, хлопці заробляли на прожиття – вчили школярів математики і фізики, і навіть ходили на вокзал розвантажувати вугілля. Микола згадував своїх товаришів: Яскілку Миколу, Терехуха, Левка Луціва-Шумського, Миколу Рудя. Найтепліше розповідав про свого товариша Некрота Анатолія Олександровича, який був старшим за Миколу на 9 років і навіть воював на війні. Вони в гуртожитку жили в одній кімнаті, і коли Микола варив пісний борщ, то Некрот завжди його хвалив, і, смакуючи, приказував: «Чудовий!».

Микола Степанович вирізнявся сумлінністю та наполегливістю, у навчанні дисциплінованістю. Виконуючи обов'язки старости курсу, був ініціатором і організатором відвідування музеїв, театрів Львова, студентських вечорів, зустрічей студентів різних факультетів, і навіть вузів. Микола любив музику, мав гарний голос і добрий слух, ще з студентських років почав колекціонувати грамплатівки із записами класичної та народної музики, але на студентських вечірках, включаючи музику на грамофоні, сам не танцював, був сором'язливий. Але дівчата, однокурсниці, його любили і поважали. Згодом, через десятиліття, у 1977 та 1987 роках, Микола Степанович був одним з головних організаторів зустрічей однокурсників, на які прийшли близько 30 випускників із 52.

Організаційні здібності та працьовитість Миколи помітила завідувач кафедри експериментальної фізики доцент Клімовська Л. К. і, коли він перейшов вчитися на п'ятий курс, взяла на роботу на півставки лаборанта кафедри. Працюючи і навчаючись, Микола вивчав і ремонтував усі лабораторні прилади, які були на кафедрі – і це йому дуже знадобилося в його подальшій праці.

На старших курсах університетського навчання зроста зацікавленість Миколи Степановича до наукових досліджень. Однією із перших його робіт стало дослідження дисперсії водяної призми і сконструйований ним водяний монохроматор, що описаний в його дипломній роботі.

Враховуючи його схильність до наукових досліджень та працьовитість, після закінчення навчання у 1957 році, Миколі Степановичу запропонували залишитися на роботі в університеті, де він і пропрацював усе своє свідоме життя – більш ніж 50 років.

З часів свого студентства Микола Степанович з найбільшою теплотою і пошаною згадував своїх викладачів, професорів, наставників: викладача вищої математики професора Мирона Онуфрійовича Зарицького, професора Василя Степановича Міліянчука, декана факультету доцента Михайла Теодоровича Сеньківа, наставника групи доцента Алемайкіна Ф. М., наукового керівника доцента Василя Никаноровича Вишневського.

Їм і багатьом іншим викладачам та співробітникам він завдячував своєму становленню як людини, педагога і науковця.

Я, будучи студенткою фізичного факультету пізнала Миколу Степановича, коли він, уже асистент кафедри, вів у 1959 році лабораторний практикум з загальної фізики, а згодом й інші практикуми по спеціальних курсах.

Як викладач Микола Степанович був дуже принциповий, вимогливий і справедливий. Він працював з кожним студентом індивідуально і вчив нас працювати самостійно. Лінивих не любив.

Я відчувала симпатію до себе з його боку, але це ні в якому випадку не впливало на оцінки моїх знань. Як і більшість студентів, я здавала лабораторні роботи у нього по 2-3 рази. Зате екзамени скласти було набагато легше.

Серйозний характер його залицянь я відчувала протягом майже цілого року. Влітку 1962 року, після четвертого курсу навчання на переддипломній практиці, якою керував Микола Степанович, я була у Києві, в Інституті фізики. В мою відсутність помер мій батько. Телеграма від Миколи Степановича повідомила мені про цю сумну подію. Я повернулась до Львова. У цю тяжку хвилину Микола весь час був зі мною і моєю сім'єю. З того часу ми не розлучалися, а через півроку, 20 січня 1963 року, одружилися.

Реєстрація шлюбу була в тодішньому Палаці урочистих подій по вулиці Матейка, 2. Перші вітання з нагоди одруження ми отримали, як звичайно, від адміністратора, старшої жінки. Але тут нас очікувала приємна несподіванка. Михайло Теодорович Сеньків, декан фізичного факультету, який був тоді депутатом Львівської міської ради, спеціально для нас прийшов на нашу реєстрацію шлюбу і привітав нас, побажав довгого щасливого сімейного життя, виховати наших майбутніх дітей так, щоб вони теж стали фізиками.

Михайло Теодорович Сеньків і Василь Никанорович Вишневецький з дружинами були почесними гостями на нашому весіллі, яке було досить скромним.

Це була сувора зима 1963 року. Час був складний. Хрущовська відлига, боротьба за Кубу, Карибська криза... Хліба не було в магазинах – тільки кукурудзяний. На наше весілля справжній хліб і коровай пекли добрі люди – родичі і сусіди.

В хаті, де ми починали жити, не було газу і постійної проводки електрики. Зимою кімнатна температура доходила до 15 градусів. Але за рік все змінилося. Мій турботливий муж Микола Степанович і брат Роман ще до народження у листопаді 1963 року сина Степана про все подбали. Було тепло в квартирі і в сім'ї.

Ми з Миколою Степановичем прожили 46 років.

Коли одружувалися, він ще не мав наукового звання, лише через 6 років, у 1969 році, захистив дисертацію й отримав ступінь кандидата фізико-математичних наук. Звання доцента кафедри було присуджене йому в 1973 році.

До цього Микола Степанович йшов довго і нелегко. Я знаю три етапи його наукової праці. Перший, кінець 50-х років, - дослідження оптичних властивостей кристалів рубіну. Це були дослідження напередодні відкриття твердотілих лазерів на рубіні. Другий, початок 60-х років – спільна наукова праця з доцентом Лисковичем і професором Вайданичем щодо дослідження оптичних властивостей кристалів, вирощених у факультетській лабораторії кристалів. І нарешті третій, від 60-х років і далі впродовж усього життя – організація і створення лабораторії

люмінесценції на кафедрі експериментальної фізики, самостійне виготовлення установок для росту кристалів і дослідження їх оптичних властивостей.

За результатами досліджень Микола Степанович опублікував близько 300 наукових праць, підготував 14 кандидатів наук, розробив і викладав студентам багато курсів, спецкурсів і практикумів в області прикладної оптики. Підготував до видання підручник «Люмінесценція». Він був організатором багатьох наукових конференцій республіканського і всесоюзного значення. Його численні вихованці-фізики на сьогодні працюють у закладах України, Росії, Литви, Великобританії, Німеччини, США. Вони завжди з повагою і вдячністю згадують його.

Світлій пам'яті Миколи Степановича Підзирала

Років так приблизно з сотню
Щось в Карпатах заgrimіло –
Сина Бог послав Степану.
Жила та одна родина
Й Підзирайлами звалась.

Цей Миколка був маленький,
Меткий, швидкий, не дурненький.
З гір собі у Львів спустився
Й на фізфаці оселився.

Був доцентом на кафедрі,
Вчив й робив те, що сяло,
І світилось, й в барви грало.
Оптиком він був класичним,
Експериментатором – непересічним.

Ви лайдаками нас звали –
Працювати так навчали.
Та добра Ви всім бажали,
Все, що думали – казали,
Душу в нас свою вкладали,
Як могли – допомагали.

Жаль, що так зненацька
Обірвалося життя.
Ви ж ще довго мали жити,
Щоб і ми могли радіти.

Але й зараз Ви в строю,
Школу лишили свою,
Щоб ідеї розвивала
Та і Вас не забувала.

Вдячні Вам ми за науку,
Що Ви нас так довго вчили,
Прислухались і терпіли.
Дай Вам Боже легко спати,
Ми ж Вас будем пам'ятати.
Ви ж для нас завжди живий,
Вчитель наш і Добродій.

Петро Трохимчук, фізик-оптик зразка 1976 року

Одружуючись із Миколою Степановичем, я розуміла, що він насамперед науковець і дуже зайнята людина. Його науково-дослідницька, організаторська та педагогічна робота забирала майже увесь його час – 12-15 годин щоденно. Мені здається, що в своєму житті і праці він дотримувався безкомпромісних принципів праці на благо свого народу, так прекрасно викладених в поезії його улюбленого Івана Франка, нашого генія та титана праці:

Не покидай мене, пекучий болю,
Не покидай, важкая думо-муко,
.....
Не дай заснуть в постелі безучастя,
Не дай подумать ані на хвилину
Про власну радість і про власне щастя.

.....
Докіль життя тяжким нас давить валом
.....

Ох, загніздилисть на дні душі моєї,
Важкая думо! Сильними кліщами
Стискай те серце, скоро б від твоєї
Схибнув я стежки!

Ночами і днями
Шепчи над вухом: «Ти слуга нещасних!
Працюй для них словами і руками
Без бажань власних, без вдоволень власних!»

Вести спільне сімейне життя з Миколою Степановичем було непросто. Звичайно, мені, як і кожній жінці, не раз хотілося більшої уваги чи допомоги. Але з часом виробилися терпіння і розуміння. У найважливіші моменти життя – чи радісні, чи дуже тривожні – ми завжди були разом і вирішували всі проблеми. Наш союз був вільний і незалежний. Я добре усвідомлювала: щоб виконувати такий обсяг роботи, який Микола Степанович виконував, він мусить мати свободу дій.

Однак про свою сім'ю Микола Степанович дбав. Мені, як дружині, він допоміг у професійному становленні мене як асистента кафедри медичної і біологічної фізики Львівського медичного університету імені Данила Галицького, де я пропрацювала 27 років. Його допомога полягала у моральній підтримці та порадах, усі свої професійні обов'язки я виконувала самостійно. Його безкомпромісність та принциповість навчили мене жити, працювати і переборювати труднощі.

У нас народилося двоє дітей: син Степан у 1963 році, і донька Олександра в 1967 році. Батьком Микола Степанович також був строгим і принциповим. Виховувати дітей – працею! Телевізор виключили назовсім! Книги читати – усі, які є вдома, якщо мало – ті, що в бібліотеці. На канікулах, коли я з бабусею і дітьми поїхала на море, отримала завдання навчити дітей поезій Тараса Шевченка, через рік – Івана Франка. Табличку множення діти повинні були знати ще до школи.

Сімейні походи за місто, на природу в ліс, у всі пори року, що підтримувалися всіма працівниками кафедри експериментальної фізики, згуртовували співпрацівників, добре впливали на виховання наших дітей. Ми готували їжу на вогнищі, грали в м'яча, влітку засмагали. Микола Степанович, який виріс в Карпатах, вчив дітей любити і розуміти природу. Він навчив сина шукати джерела, орієнтуватися у лісі. У нас існувало таке правило: після наших відвідин лісу на галявині має залишитися лише трохи прим'ята трава, а не гори сміття.

Це був здоровий відпочинок. Нашими найближчими друзями була сім'я Романа Григоровича та Ели Петрівни Гніпів разом з їх дітьми Андрієм та Наталею. Ми разом гостювали, відзначали свята.

Наші діти стали дорослими. Син Степан з відзнакою закінчив наш Львівський державний університет імені Івана Франка по спеціальності «Оптика». Зараз живе і працює в США, успішно займається програмуванням. Невістка Ірина є кандидатом психологічних наук, працює психологом. Внучка Софія має 16 років, успішно вчиться. Дочка Олександра (Леся) закінчила середню школу з відзнакою, закінчила механіко-математичний факультет Московського державного університету імені Михайла Ломоносова, там же навчалася в аспірантурі, зараз живе в Києві, працює керівником відділу транспортування нафти у Науково-дослідному інституті нафтогазової промисловості.

Микола Степанович був також небайдужий до громадсько-політичного життя. Він брав участь у живому ланцюгу злуки в 1990 році, підтримував нашу Помаранчеву Революцію, де ми всі духовно були на Майдані, покладаючи великі надії на наших лідерів.

Можна з повною відповідальністю та абсолютною впевненістю стверджувати, що якби наші можновладці працювали на своїх місцях так, як Микола Степанович, наша Україна вже давно була б по-справжньому незалежною, могутньою і шанованою державою. Знову пригадуються слова Івана Франка:

Воля, слава, сила
Відмірюються мірою борби.
Лиш в кого
Праця потом скрань зросила
Наверх той виб'єсь з темної юрби!

Та праці тої в нас так мало!
Лежить облогом лан широкий твій.
А кілька нас всю силу спрацювало
Щоб жить без дяки в каторзі чужій!

Микола Степанович дуже любив край, де народився, Самбірщину, край бойків, своє рідне село Біличі.

Є в Карпатах село, що між гір пролягло,
Там живуть древні люди – слов'яни,
Мудрі, добрі, чуйні, працьовиті й сильні,
І зовуться вони – біличани.

Заснували село русичі-русини,
Як втікали з монгольського пекла,
Збудували його їхні дочки й сини,
Щоб жилося нам мирно і тепло.

Біличани завжди боронили свій край
Від чужинців – загарбників лютих,
Зберегли Вородай – великодній звичай,
Рідну мову і рідну культуру.

Є там гори такі, що сягають небес:
Маджигоня, Кобила й Свинчір,
Із вершини Верха видно Хирів увесь,
А із Свиного видно Самбір.

Як з Левурди туман на Ріки спаде
І підніметься сонце високо,
Красотою сія ліс, луги і поля,
Ляхів Верх, Зомкля, Кругле, Розтока.

Умлівають вночі хлопці юні, міцні,
І заснути не можуть до ранку,
Їх чарують стрункі, синьоокі, дзвінкі,
Ніжні, милі, палкі біличанки.

Хто у Білич хоч раз завітає в житті,
А не був у Карпатах ще зроду,
Він полюбить навек з усієї душі
Цих красивих людей і природу.

*слова Методія Волошина, уродженця села Біличі,
на мелодію пісні «Час рікою пливе...»)*

Микола Степанович часто відвідував батьків, родину, брав з собою сина. З сином ходив косити сіно, допомагав ремонтувати батьківську хату. Він дуже

уважно і з повагою ставився до своїх батьків, допомагав матеріально, намагаючись виконувати свій синівський обов'язок. Наших дітей виховував у повазі до трудної селянської праці. Будучи старшим сином у своїх батьків, живучи і працюючи у Львові, часто замінював молодшим братам і сестрам батька. Кожен з його сестер чи братів дістав від нього знак уваги: чи моральний, чи матеріальний. Усім з них, хто хотів вчитися, він допоміг.

Діти старшої сестри Павліни: старший син Микола отримав вищу освіту, став математиком, працював учителем математики, згодом програмістом, молодший син Роман, отримав вищу освіту, інженер-електрик.

Молодші сестри Марія та Наталія закінчили Львівський державний університет імені Івана Франка. Марія – фізик, викладач фізики в одному із технікумів міста Стрия. Наталія хімік за освітою, працювала інженером на заводі «Лорта», її донька Ольга закінчила Львівський медичний університет, зараз головний педіатр Ємільчинського району Житомирської області.

Донька сестри Люби Галина закінчила училище харчової промисловості, внука Оленка навчається в медичному коледжі.

Донька брата Ярослава Оксана закінчила медичний коледж.

Племінники з родини Костів. Кость Степан Миколайович – закінчив фізичний факультет нашого університету, директор школи в м. Стрию. Кость Степан Петрович – закінчив фізичний факультет, приватний підприємець в м. Східниця. Підвальна (Заставна) Любов Романівна – закінчила фізичний факультет, вчитель фізики і математики в м. Олеськ. Заставна Ольга Романівна – закінчила хімічний факультет, зараз працює у фермерському господарстві, яке обробляє 500 га землі.

Наш дім був відкритий для людей. Усім родичам, знайомим, односельцям, хто хотів допомоги чи поради, Микола Степанович допомагав охоче і безкорисно, лише попереджав, щоб добре вчилися і працювали, не соромили його ім'я.

Коли Микола Степанович вийшов на пенсію, був менше зайнятий на факультеті, то знайшов собі заняття для душі – працю на городі в садово-городньому кооперативі «Спектр» в селі Калинка. Працював залюбки, обробляв 9 соток землі, на яких вирощував картоплю, моркву, квасолю, буряки, капусту, петрушку, огірки, кабачки, гарбузи, його улюблені полуниці. І тут його організаторські здібності знайшли своє застосування: його обрали головою кооперативу, потім він був скарбником, подбав, щоб встановили на городі помпу для води, провели електрику. Хатинки для себе збудувати не встиг, лише заклав фундамент.

Окремо слід розказати про його останню громадську роботу.

30 серпня 2009 року в селі Біличі Старосамбірського району – рідному селі Миколи Степановича – відбулося відкриття та посвячення символічного Хреста у пам'ять героям Української Галицької Армії, які полягли у 1918 році у бою з польськими військами за місто Хирів, а також бійців Української Повстанської Армії родом із села Смеречна, що у лютому 1946 року та в березні 1947 року загинули від куль загонів НКВС на Білицькій землі.

Ідея поставити хрест для вшанування пам'яті полеглих воїнів виникла у Миколи Степановича. Він знав і пам'ятав про ці події, бо вони відбувалися недалеко від його хати, майже на його очах. Вирішивши зробити це, він поділився цією ідеєю із своїм односельцем Методієм Волошиним, активним громадським діячем, членом УНП. Потім вони разом почали втілювати задумане. Детальніше дослідили історію свого краю, дізналися прізвища загиблих повстанців, знайшли їх родичів, а також свідків, щоб про все розповісти жителям, а особливо молоді села Біличі та увіковічнити пам'ять полеглих.

Микола Степанович сам виготовив хрест і привіз його в село. Сам він, на жаль, до урочистостей з нагоди відкриття цього знаку не дожив.

Пан Методій Волошин завершив цю справу – виготовив гранітну плиту, на якій викарбували імена полеглих. Допомагали у встановленні пам'ятного хреста

селищна рада села Біличі і особисто голова ради, районна адміністрація Старого Самбора, Львівська обласна організація УНП, приватні підприємці – жителі чи вихідці із села.

На відкритті були присутні чисельна білицька громада, хор ветеранів ОУН-УПА, представники духовенства, сільської, районної та обласної адміністрацій.

Здійснився задум Миколи Степановича – віддати належну шану борцям за волю і незалежність України. Це був його синівський обов'язок щодо рідної землі.

На закінчення хочу сказати, що Микола Степанович Підзирайло є типовим представником свого працьовитого українського народу, увібравши найкращі риси своїх батьків, вчителів, професорів. Він чесно і дуже сумлінно працював. Своєю наполегливою працею він створив сам себе, свою особистість із глибоким внутрішнім світом. Власним прикладом безкомпромісного та відданого служіння науці він впливав на інших людей, що його оточували: родичів, дітей, учнів, співробітників.

Я переконана, що в цей урочистий момент нашого засідання він все чує і бачить. Він вдячний своєму колективу кафедри, фізичного факультету, лабораторії, де всі стали його друзями і майже рідними, своїй альма-матер – університету, який був його другим домом, де він реалізувався як людина і науковець.

Хоч його не стало, але немає дня без спогадів про нього. Він живий, живий у пам'яті людей, у праці своїх учнів, що продовжують його справу.

Хай зазвучить найулюбленіший музичний твір Миколи Степановича – фінал 9-ї симфонії Бетховена «Ода до радості». Ця музика додавала йому сили у важкі моменти життя.

Від себе особисто висловлюю сердечну подяку співробітникам Миколи Степановича, колективу фізичного факультету і всім присутнім за організацію і проведення цього урочистого засідання, присвяченого світлій пам'яті мого мужа –

Підзирайла Миколи Степановича.